

**BANK KREDITLARI ORQALI INVESTITSIYA LOYIHALARINI
MOLIYALASHTIRISH VA IQTISODIY O'SISHNI RAG'BATLANTIRISH****Abduraimov Javohir***Andijon davlat texnika instituti**Muhandislik iqtisodiyoti va boshqaruv**fakulteti "Iqtisodiyot (Tarmoqlar**va sohalari)" yo'nalishi**4-kurs K-111-21 guruh talabasi**Ilmiy rahbar: X.A. Mo'yidinov*

Annotatsiya: Ushbu maqolada bank kreditlari orqali investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishdagi o'рни va samaradorligi ilmiy-nazariy va amaliy asosda tahlil qilinadi. Bugungi kunda iqtisodiy o'sishni ta'minlash va ishlab chiqarishni modernizatsiya qilishda moliyaviy manbalarning yetarli bo'lishi katta ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan, tijorat banklari tomonidan ajratiladigan kredit mablag'lari yirik investitsiya loyihalarini amalga oshirishning asosiy manbalaridan biri bo'lib xizmat qiladi. Maqolada bank kreditlash mexanizmlarining investitsiya loyihalarini samaradorligiga ta'siri, risklarni boshqarish usullari, moliyalashtirish manbalarining diversifikatsiyasi va davlatning tartibga solish roli chuqur yoritiladi. O'zbekiston iqtisodiyoti misolida amaliy tajriba asosida kreditlash jarayonining hozirgi holati, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqiladi. Tadqiqot natijalari banklar orqali moliyalashtirilayotgan investitsiya loyihalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish hamda umumiy iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan takliflarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: bank kreditlash, investitsiya loyihalarini, moliyalashtirish, risklarni boshqarish, moliyaviy barqarorlik, davlat tartibga solishi, O'zbekiston tajribasi, iqtisodiy o'sish.

Аннотация: В статье рассматривается роль и эффективность финансирования инвестиционных проектов за счёт банковских кредитов как важного инструмента стимулирования экономического роста. В современных условиях обеспечение достаточности финансовых ресурсов имеет ключевое значение для модернизации производства и стабильного развития экономики. Банковские кредиты являются одним из основных источников реализации крупных инвестиционных проектов. В статье подробно анализируется влияние механизмов банковского кредитования на эффективность инвестиций, рассматриваются методы управления рисками, диверсификация источников финансирования и роль государственного регулирования. На примере

экономики Узбекистана рассматривается текущая практика кредитования инвестиционных проектов, выявляются существующие проблемы и разрабатываются научно обоснованные рекомендации по их устранению. Результаты исследования направлены на повышение экономической отдачи от инвестиционных проектов, финансируемых через банки, и обеспечение устойчивости экономического роста.

Ключевые слова: банковское кредитование, инвестиционные проекты, финансирование, управление рисками, финансовая стабильность, государственное регулирование, опыт Узбекистана, экономический рост.

Abstract: This article analyzes the role and effectiveness of financing investment projects through bank loans as a vital tool for stimulating economic growth. In today's economic environment, ensuring sufficient financial resources is crucial for production modernization and sustainable development. Bank loans serve as one of the main sources for implementing large-scale investment projects. The paper examines how bank lending mechanisms affect investment project efficiency, explores risk management methods, funding source diversification, and the regulatory role of the government. Using Uzbekistan as a case study, the current practices of financing investment projects through banks are assessed, key challenges are identified, and scientifically grounded recommendations are proposed to address them. The research findings aim to enhance the economic returns of bank-financed investment projects and contribute to overall economic stability and growth.

Keywords: bank lending, investment projects, financing, risk management, financial stability, government regulation, Uzbekistan experience, economic growth.

KIRISH

Mamlakat iqtisodiy barqarorligi va jadal rivojlanishini ta'minlashda investitsiya faoliyatining kengayishi alohida ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, yirik va o'rta hajmdagi investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning asosiy manbalaridan biri sifatida tijorat banklari tomonidan ajratiladigan kredit mablag'lari muhim o'rin egallaydi. Zamonaviy bank tizimi nafaqat aylanma mablag'larni shakllantirish, balki ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, yangi texnologiyalarni joriy etish va innovatsion faoliyatni rivojlantirishning kuchli moliyaviy tayanchi sifatida xizmat qiladi.

Hozirgi kunda O'zbekistonda investitsiya muhitini yaxshilash, mahalliy va xorijiy sarmoyalarni jalb qilish va banklar orqali moliyalashtirish tizimini takomillashtirish borasida bir qator davlat dasturlari va islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq amaliyotda bank kreditlari hisobidan investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda hali bir qator to'siq va muammolar mavjud bo'lib, ularga kredit mablag'larining yetarli

emasligi, yuqori foiz stavkalari va risklarni boshqarish tizimining yetarli darajada samarali ishlamasligi kiradi.

Ushbu maqolada bank kreditlash mexanizmlari orqali investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning hozirgi holati, yuzaga kelayotgan muammolar, ularni hal etish yo'llari hamda xalqaro tajriba asosida milliy amaliyotga mos tavsiyalar ishlab chiqiladi. Tadqiqot natijalari milliy bank tizimi imkoniyatlarini kengaytirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga qaratilgan ilmiy asoslangan qarashlarni shakllantiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Bank kreditlari orqali investitsiya loyihalarini moliyalashtirish masalasi ko'plab xalqaro va milliy iqtisodiy tadqiqotlarda muhim o'rin egallagan. Xorijiy iqtisodchi olimlar — R. Levine, F. Modigliani, J. Stiglitz va S. Mishkin ishlarida bank kreditlashning iqtisodiy o'sishga qo'shgan hissasi, investitsiya samaradorligiga ta'siri va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash mexanizmlari batafsil o'rganilgan. Ayniqsa, F. Modigliani va M. Millerning kapital tuzilmasi nazariyasi investitsiya faoliyatini moliyalashtirishda qarz va o'z mablag'larining optimal nisbatini aniqlashda ilmiy asos vazifasini bajaradi.

Milliy adabiyotlarda esa A. Xodjayev, Sh. Ortiqov, A. Axmedov va R. Rustamov tomonidan O'zbekiston bank tizimi imkoniyatlari, investitsiya loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlari hamda davlatning tartibga solish roli bo'yicha qimmatli ilmiy izlanishlar olib borilgan. Bundan tashqari, Jahon banki, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi va Osiyo Taraqqiyot Banki hisobotlari so'nggi ma'lumotlar manbai sifatida xizmat qildi.

Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, statistik va grafik usullar asosida ichki va tashqi bank kreditlash ko'rsatkichlari, investitsiya loyihalarining moliyaviy natijalari va ularning iqtisodiy o'sishga ta'siri o'rganildi. Shuningdek, xalqaro tajribalar milliy amaliyot bilan taqqoslanib, kreditlash mexanizmlarining samaradorligini oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi. O'zaro bog'liqlik va sabab-oqibat tahlili asosida investitsiya loyihalarining moliyaviy barqarorligini oshirish yo'llari ilmiy asosda belgilandi.

NATIJALAR

Tadqiqot davomida bank kreditlari orqali investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni va ta'siri keng tahlil qilindi. Olingan natijalarga ko'ra, hozirgi kunda tijorat banklari tomonidan ajratilayotgan kreditlar yirik investitsiya loyihalarining asosiy moliyaviy manbalaridan biri bo'lib xizmat qilmoqda. Xususan, energetika, transport-logistika, qurilish va sanoat sohalarida amalga oshirilayotgan strategik loyihalarning asosiy qismi bank kredit mablag'lari hisobidan moliyalashtirilayotgani aniqlangan.

Shu bilan birga, tahlil jarayonida moliyalashtirishda duch kelinayotgan bir qator muammolar ham aniqlandi. Jumladan, tijorat banklarida uzoq muddatli kredit mablag‘lari yetishmasligi, yuqori foiz stavkalari va garov talablarining qat‘iyligi ko‘plab istiqbolli investitsiya loyihalarining amalga oshirilishini qiyinlashtirmoqda. Bundan tashqari, risklarni boshqarish mexanizmlarining yetarlicha samarali ishlamasligi va investitsiya loyihalarining moliyaviy monitoringi sustligi iqtisodiy samaradorlikka salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda.

Xorijiy tajriba asosida o‘rganilgan ma‘lumotlarga ko‘ra, rivojlangan mamlakatlarda davlatning kafolat fondlari, imtiyozli kredit liniyalari va foiz stavkalarini subsidiya qilish orqali investitsiya loyihalarini qo‘llab-quvvatlash samarali yo‘lga qo‘yilgan. Shu asosda, milliy bank tizimida ham moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish, korporativ obligatsiyalar chiqarish, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kengaytirish taklif etildi.

Natijalarga ko‘ra, bank kreditlari asosida moliyalashtirilgan investitsiya loyihalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun kredit shartlarini yumshatish, risklarni boshqarish tizimini takomillashtirish va loyihalarining moliyaviy monitoringini kuchaytirish zarur. Bu esa nafaqat yirik investitsiya loyihalarining muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga, balki mamlakatning umumiy iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishga zamin yaratadi.

MUHOKAMA

O‘tkazilgan tahlillar asosida bank kreditlari orqali investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning O‘zbekiston iqtisodiy rivojlanishidagi o‘rni va mavjud muammolar chuqur muhokama qilindi. Avvalo, investitsiya faoliyatining barqarorligi va samaradorligi ko‘p jihatdan yetarli va qulay moliyalashtirish manbalariga bog‘liq ekanligi aniqlik kiritdi. Amaldagi tijorat banklari investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda asosiy rol o‘ynab kelmoqda, biroq kredit mablag‘larining manbalari, ularni uzoq muddatga ajratish imkoniyatlari va foiz stavkalari bo‘yicha bir qator cheklovlar mavjudligi investitsiya jarayonlarini sekinlashtirmoqda.

Muhokama davomida bank kreditlarining yuqori foiz stavkalari va qat‘iy garov talablari kichik va o‘rta hajmdagi investitsiya loyihalari uchun jiddiy to‘siq bo‘layotgani ta‘kidlandi. Shu bilan birga, risklarni baholash va boshqarish tizimining zamonaviy texnologiyalar asosida yetarli darajada shakllanmaganligi banklar uchun qarz portfeli sifatiga xavf tug‘diradi. Davlat tomonidan imtiyozli kredit liniyalari va kafolat fondlarini kengaytirish orqali tijorat banklari imkoniyatlarini qo‘llab-quvvatlash dolzarb vazifa sifatida qaralmoqda.

Xorijiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan davlatlarda yirik investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda korporativ obligatsiyalar chiqarish, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik qilish va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlaridan foydalanish keng tarqalgan. Bunday yondashuvlar nafaqat moliyaviy manbalarni

diversifikatsiya qiladi, balki risklarni bo'lishishga va umumiy moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli, O'zbekiston bank tizimi uchun ham kreditlash manbalarini kengaytirish, uzoq muddatli resurslarni jalb qilish, xalqaro moliya bozorlarida faol ishtirok etish tavsiya etiladi.

Muhokama davomida shuningdek, investitsiya loyihalarini moliyalashtirish jarayonida monitoring va nazorat mexanizmlarini takomillashtirish, bank mutaxassislarining malakasini oshirish va aholining investitsiya madaniyatini rivojlantirishning ham ahamiyati alohida ta'kidlandi. Mazkur omillar birgalikda bank kreditlari asosida moliyalashtirilgan loyihalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va mamlakatning raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Yuqorida o'tkazilgan tahlil va muhokamalar asosida aniqlanganki, bank kreditlari orqali investitsiya loyihalarini moliyalashtirish iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Tijorat banklari tomonidan ajratiladigan kredit mablag'lari yirik va o'rta investitsiya loyihalarini amalga oshirish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etishda asosiy moliyaviy manba sifatida xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, moliyalashtirish tizimida mavjud muammolar — yuqori foiz stavkalari, garov siyosatining qat'iyligi, uzoq muddatli resurslarning yetishmasligi va risklarni boshqarish tizimining yetarlicha rivojlanmaganligi — investitsiya jarayonlarining samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston bank tizimida investitsiya loyihalarini moliyalashtirish samaradorligini oshirish uchun bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Jumladan, moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish, davlat tomonidan kafolat fondlarini kengaytirish, foiz stavkalarini subsidiya qilish va korporativ obligatsiyalar bozorini rivojlantirish tavsiya etiladi. Shuningdek, banklar uchun risklarni baholash va boshqarishning zamonaviy texnologiyalarini joriy etish, investitsiya loyihalarining monitoring va nazorat mexanizmlarini kuchaytirish ham muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, bank kreditlari orqali investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning ilmiy asoslangan strategiyasini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish O'zbekistonning umumiy iqtisodiy barqarorligi, ish o'rinlarini ko'paytirish va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Xodjayev A. A. **Bank ishi asoslari va moliyaviy barqarorlik.** – Toshkent: "IQTISODIYOT", 2022. – 280 b.
2. Ortiqov Sh. R. **Investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda bank tizimining o'rni.** – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2021. – 210 b.

3. Axmedov A. S. **Bank kreditlash tizimi va uning iqtisodiy samaradorligi.** – Toshkent: “Moliya”, 2020. – 195 b.
4. Rustamov R. X. **O‘zbekiston bank tizimi rivojlanishining nazariy va amaliy asoslari.** – Toshkent: “Iqtisod-Moliya”, 2023. – 250 b.
5. Karimov I. I., Jabborov K. Sh. **Moliyaviy boshqaruv va investitsion faoliyat.** – Toshkent: “Akademiya”, 2022. – 240 b.
6. Toshpulatov F. A. **Investitsiya faoliyatini moliyalashtirishning zamonaviy mexanizmlari.** – Toshkent: “Yangi asr avlodi”, 2024. – 190 b.
7. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining yillik hisobotlari (2020–2024 yillar). – <https://cbu.uz/>
8. Jahon banki. **Uzbekistan: Country Economic Update.** – 2023. – <https://www.worldbank.org/>